

»Tiha ikona« in »govor brez glasu«

Robovi slovenskega upora

*Grozno je uničiti človekovo samopodobo v imenu resnice
ali kakršnekoli druge abstrakcije.*

Doris Lessing

V refleksiji vstajništva skozi spol je slednje tako utelešenje kot pozicija. Predvsem pa je analitična kategorija feminističnih epistemologij, etike in teorij, ki omogočajo dandanes najbolj sodobno, kompleksno in obenem občutljivo mišljenje diskriminacij. S pogojem, da spol razumemo v preseku z drugimi družbenimi delitvami. Navedeno izhodišče vodi do izpostavljanja pogojev možnosti žensk v slovenskih vstajah, skozi spol kot pozicijo in medpresečnost družbenih delitev pa na splošno vseh, ki so v recikliranju vladajočih tehnologij oblasti podrejeni konstrukcijam vstajniškega roba. Razgraditev delovanja oblasti je mogoča zgolj s spremembami na ravni medosebnega z upoštevanjem tistega telesa druge, drugega, ki je brutalno zaznamovano z učinki oblasti. Z utemeljitvijo v spolu in telesu je mogoče delati »boljšo« vednost in boljšo vizijo, skozi katero so družbene zahteve pluralizirane in družbeni konflikti transparentno segmentirani v območju obvladljivega, miroljubnega političnega onkraj falogocentričnih velikih nasprotij.

Umeščeno razumeti vstaje

Študija, ki je skozi metode zavezana predvsem avtoetnografiji in medpresečnemu pristopu v mišljenju družbenih delitev (angl. *intersectional approach*), spoznavno pa uokvirjena s feministično antropologijo in teorijo, preizkuša vstajništvo na specifičen način: soudeležba je implicitno in eksplicitno postala antropološki teren ob prvih zapletih na medosebni ravni, torej ob prvih zamepomembnih razlikah v interpretaciji, katere vrednote in načela delovanja bi morale prepoznati kot skupna za nas, povezanih žensk v množičnem odporu proti oblasti. Ta navidezno parcialni problem se je izkazal za občevstajniškega v povezovanju, na čutno-nazorni ravni pa se je odprla že druga razsežnost žensk v vstaji, ki jo lahko označim s pozicijo drugorazrednosti po spolu. Ženski spol pri tem mislim kot administrativno poimenovano utelešenje v pojmovnem nasprotju (»ženske«, »moški«), obenem pa tudi kot pozicijo vseh strukturno in situacijsko drugorazrednih v vstaji, torej vseh, ki

simbolno, fantazmatsko in realitetno zavzemajo »ženski« položaj v obravnavanem okviru. (tj. ženski spol kot pozicija tistih, ki jih imajo »zelo po moško« naravnani vstajniški kolegi za nepomembneže, reve in navadne »babe«, četudi imajo ti na osebni izkaznici zapisano: »spol M«).

¹ Norman K. Denzin in Michael D. Giardina spoznavno umeščata terapevtsko, zdravilno funkcijo raziskovanja (in raziskovalnih študij), ki ga generično opredeljujem kot transformativno, kritično domačijsko kvalitativno raziskovanje (2009: 29). Tudi izvorna umeščenost metode raziskovanja z zdravilno komponento je skladna z mojim, domačijskim terenom.

Besedilo, ki se zapisuje, je osredinjeno na odnose skozi strukture in situacije

Stališča in drže, ki jih zavzemam do nosilk in nosilcev teh odnosov »na drugi strani«, so iz avtoetnografske perspektive del samoterapevtske razsežnosti študije¹. Obenem je raziskovanje, v katero se epistemološko umeščam, transformativno za vse in ga razumem kot sinhrono součinkovanje, »pogovarjanje« »subjekta« raziskovanja z »objektom« in nasprotno (Haraway, 1999). Avtoetnografska metoda, vpeta v raziskovalni fokus/temo in namen, sistematski nabor podatkov in spoznavno uokvirjeno interpretacijo, tj. raziskovalno konstrukcijo situacij, dobi potemtakem novo komponento, komponento odgovornosti do druge, drugega (do vstajnic in vstajnikov); potemtakem je v igri odgovornost, ki zadeva proizvajanje nečesa, kar razumemo pod pojmom »realnost«. Zgolj na opisani, kompleksni način lahko nazaj v raziskovanje pritegnem eros spoznavanja, ki ga hipertržna produkcija znanosti spreminja v tanatos. Obenem je v pričujočem raziskovalnem primeru metodološko nujno vključiti razumevanje dinamike raziskovalne bližine in oddaljevanja med »subjektom« in »objektom« spoznavanja.

Raven medosebnega, na kateri se tako reflektivno kot skozi vstajniško delovanje pretežno gibljem, vabi, da uvodoma opredelim še eno, dodatno teoretsko razmerje, razmerje psihoanalize. Kot že mnogokrat, se moram odpovedati šoli tistega »feminizma in psihoanalize«, ki je del teoretskega feminizma, a si ne drzne dovolj razvidno spodmakniti falogocentrizma in ojdipske sheme, ki sta vzpostavljena v temeljih tradicionalne psihoanalitske strukture spolnega razmerja in vzdrževana v sodobni psihoanalizi.

Tovrstno distanciranje je nujno glede na raziskovalne in vstajniške hierarhije in njihov »novi« falogocentrizem. Ta zaznamuje znanost z menjavo kakovosti za kvantiteto, s hierarhijo, ki se vzpostavlja glede na vprašljiva merila, z močjo birokracije in znanstvenega menedžerstva (Kreft in Ule, 2013), s fiktivno univerzalno veljavnostjo in zanesljivostjo znanstvenih spoznanj. Vstajništvo je falogocentrično (ali – če uporabim mehkejši, ne povsem istopomenski izraz –, androcentrično) in ga moramo zato razumeti kot stare sisteme enako kompleksno: ustoličevanje herojev vstaj v značilnem »bratskem« boju za prestiže, reprezentančnost praviloma moških interpretov vstajništva, skrepenele pozicije »moških« in »ženskih« vstajniških vlog, delitve po spolu, ki se z drugimi družbenimi delitvami interpretirajo skozi patriarhalno paradigmo in v navezujočih se kategoričnih nasprotjih: revolucija/»ovce«, center/periferija, telesna kompetenca/nekompetenca, mlado/staro, aktivno/pasivno, elita/množica, ideološko oz. idejno rdeče (levičarsko)/črno, belo, rumeno (klerikalno, desničarsko, sds-ovsko), napredno/nazadnjaško, lokalno/globalno, teorija/praksa oziroma fotelj/tulica.

Ker se zadržujemo predvsem na področju (med)osebnega in s tem identitete in subjekt(iv)nosti, je treba pojasniti distancirano, z narekovaji opremljeno rabo besede »subjekt«. Označuje pojem, ki je glede na feministični koncept subjektivacije zgolj pogojno ustrezen. V feministični teoriji gre za razumevanje instance (»subjekta«) kot procesa, kot postopnega in vzdržnega napredovanja nečesa, kar je diskurzivno konstruirano in podrejeno mnogoterim oblikam oblasti. Zavesti netransparentno

² Pojem, ki je identičen s »premenami« subjekta Terese de Lauretis (2007: 152).

³ Gre za privzemanje in nadgradnjo feminističnoteoretskih konceptov: »pozicionalnost«, »teorija gledišča«, »umeščena vednost« (gl. Haraway, 1988 in 1999).

⁴ Metafora izhaja iz resnične prakse *curanderas*, katerih zdravilsko dejanje dejansko poteka tako, da nežno kotrlkajo surovo jajce po koži obolele osebe, pri čemer je artikulacija diagnoze eno z dejanjem magičnega zdravljenja. Sicer pa sem to metaforo za zdravilni znanstveni diskurz uporabila, da bi z diskurzivno prakso ponazorila koncept »figuracije«, figuraličnega jezika (Lauretis, 2007: 259), ki ima – poleg pomenljive tišine žensk – subverzivno moč v odnosu do falogocentričnega jezika (znanosti). Z rabo transformativne, zdravilne metode nadaljujem lastno refleksijo o (telesno) dobrodejnem diskurzu, ki sem jo predstavila v delu *O menstruaciji. Telo v diskurzu, diskurz v telesu* (2004).

»postajanje« je dostopno v posameznih fazah, ki jih pojmem kot »resubjektivacije«². Pristop skozi koncept resubjektivacije, osebne spremembe skozi medosebno, je teoretsko recikliranje znamenitega feminističnega gesla šestdesetih in sedemdesetih let preteklega stoletja »osebno je politično«: osebno se mora spremeniti skozi politično. Ne le, da politika zaznamuje osebno, tudi osebno mora, v novi interpretaciji gesla, spreminjati politično (de Lauretis, 2007). Ali z besedami Barbare Rajgelj (2013): »Preden izjavim kaj političnega, se vprašam, ali sem sama sposobna to udejanjiti.« Na v tem kontekstu pomembno preizpraševanje »lastnih predpostavk«, domnevno nezmožnost »stopiti samemu sebi za hrbet« (Bahovec, 2007: 11) v mišljenju in delovanju, lahko odgovorim z »mogoče je stopiti sami sebi za hrbet« s transparentnostjo mišljenja in delovanja, ki je utelešeno in v navezah z drugimi telesi, nosilci mišljenj in delovanj – mogoče je z drugimi, ki prav tako transparentno opozarjajo na to, kje se ne vidiš, kje in v kolikšni meri si za svojim lastnim hrbtom, sebi netransparentna/netransparenten.

Lastno utelešenost v mišljenju in delovanju, ki je pogoj utelešenega razumevanja vzajemnosti »med nami«, opredeljujem s konceptom »pozicionalnosti«, tj. kompleksne lociranosti v presekih družbenih delitev po spolu, starosti, ekonomskem razredu/kultur-

nem sloju, nacionalnosti, etničnem poreklu, poklicnem profilu, (ne)zaposlenosti, državljskem razmerju, seksualnosti, družinskem oz. partnerskem razmerju. Nanjo vežem samoumestitev v območju vednosti, ki je osnova mojega gledišča oziroma perspektive na vstajništvo³. Kompleksno lociranost v družbenih delitvah in vednostno samoumestitev združujem skozi življenjsko prepletanje izkušenj in vednosti, tj. z logiko samoprevoda (angl. *self-translation*, de Lauretis, 2007: 220). Ne oddaljujem se le od utvare univerzalnosti lastnega spoznanja, temveč tudi od razsvetljske zevi med telesom in umom. Pričujoča tematizacija lastnega spoznavanja vključuje še nekaj: družbene delitve so vpisane v telo, čutenje in um prav tako kot interpretativno »usodni« geni, hormoni, kromosomi. Družbene delitve, ki so učinek diskurzov, povzročijo, da smo, da so naša telesa eno z besedami, *naperjenimi proti nam, o nas*, in navsezadnje tudi z besedami, ki jih *usmerjamo proti drugim*. Z njimi v družbenih bojih in bojih za »pravi« pomen reproduciramo družbene delitve, odzvanjajoče v telesih, ki govorijo ali poslušajo. Iz te perspektive lahko navsezadnje razumem tudi trditve Terese de Lauretis, da je tišina žensk v sferi političnega, ki je artikulirano in postvarjeno v falokratskem jeziku, subverzivno dejanje (ibid.: 260).

Spoznavno izhodišče v okviru vstajniške avtoetnografije je »spoljeno« in še drugače skozi družbene delitve zaznamovano telo – telo, ki je bilo vpoklicano v politike, še preden je prišlo na svet, in ki je prav zato tudi vir možnosti političnega resubjektiviranja skozi refleksije določenih vstajniških situacij: tistih, ki so inducirale občutek neumestne prisotnosti. Telo kot materialni vir resubjektivacije je kazalec, da je najmanj ena od družbenih delitev postala neznosna in da je treba te situacije preizprašati skozi razumevanje družbenih struktur in možnosti za spremembo osebnega in medosebnega v njih. In ob tem vključevati zdravljenje in transformacijo vstajniške sebe, tebe, vas. Želja: biti kot mehiška *curandera*, zdraviteljica, ki se namesti (med besede), da bi diagnosticirala in zdravila, pomagala spreminjati naša telesa in s tem naše skupno vstajniško »telo«, mehko valeč jajce spoznavanja po njegovi površini, da bi v njegovi globini našla vir bolezni in ga v hipu detekcije že pozdravila⁴.

⁵ November 2013: iz delov vstajniškega gibanja vznikajo nove politične stranke.

Uspešna, v telesu dobro odzvanjajoča analiza-interpretacija vstajništva oz. pričujoča umeščena, parcialna vednost o vstajništvu mora biti obenem telesno dobrodejna konstrukcija nekega skupnega, a mnogoterega upora. Ob tem, kar je gotovo že očitno, ne morem privoliti v nobeno od predhodno navedenih simbolnih delitev v okviru falogocentrizma (revolucija/»ovce« itd.). Prav tako ne morem privoliti niti v tiho delitev na vstajniške žrtve in zmagovalce. Položaj žrtvovanja ni nikoli nedvoumen, enako ne položaj zmagovanja. V aktualni situaciji⁵ je vstopajočim v institucionalizirano politiko pri roki pojasnilo herojev vseh političnih preobratov, da so pač oni tisti, ki se »morajo žrtvovati za skupno dobro«, »žrtve«, ostajajoče na ulicah in z obljubo nadaljnega protestnega delovanja pa postajajo nosilke moralnega zmagoslavja, ki temelji zgolj na dejstvu neključitve v institucionalizirano politiko. Vrzel (institucionalizirana) politika/ulica s svojo težo v slovenskem javnem prostoru temelji na verjetju o vsesplošni pokvarjenosti političnih akterjev in akterk, brezizhodni onesnaženosti politične strukture kot take, a kar je pomembnejše, po nujni je utemeljen na spregledu (foucaultovske) razpršenosti oblasti in omejevanju sfere političnega na strankarsko politiko.

V nadaljevanju bom skozi analizo vstajniških primerov, dveh intimističnih in dveh organizacijskih, dokazovala recikliranje tehnologije oblasti; poleg tega bom pokazala na razsežnosti političnega v obravnavanem segmentu. Osebe, ki jih bom vpletala v pripoved, niso poimenovane, ena od njih je sestavljena iz več oseb⁶ z namenom izbrisa identifikacijskih sledi. Zanima me diskurzivno »prazno mesto« (Foucault, 2001: 215), kamor se te osebe umeščajo: četudi so kot »subjekti« diskurzivno konstruirani, so iz moje perspektive poljubni, a pokazala bom, kako »padejo« v (določeno) matrico.

Zdravilnost svojega raziskovanja in pričujoče interpretacije vidim – kljub nelagodju »biti na opazovanju«, ki ga je v določenih vstajniških krogih povzročila informacija, da sem tam tudi na antropološkem terenu, – v dekonstrukciji con molka, molka kot indikatorja delovanja oblasti (Dolar, 2009: 24)⁷. Drugo, z mojega vidika zdravilno dejanje je v aplikaciji pravila diskutiranja *ad rem* (relevantno glede na obravnavani dogodek, dejanje, izjavo) in ne v dokazovanju *ad hominem*, ki problem poveže z osebo ali osebami in njenimi/njihovimi stvarnimi ali fiktivnimi karakteristikami. Gre za logičen zdrs ali namerno stigmatiziranje in prenos določenega problema na osebno raven, ki je po številnih medijskih dokazovanjih Borisa Vezjaka značilen način javnega diskutiranja pri nas (npr. 2012).

Vnos intime

Na enem od vstajniških dogodkov (zunaj ljudskih vstaj) v organizaciji tedanjega odbora Vseslovenske ljudske vstaje v homogeni navezi s Kričačem sem se po naključju znašla ob neznani vstajniški kolegici, klepetavi in odprti, ki sem jo v trenutkih doživela kot lastni alter ego glede na način govora, ki v naših krajih velja za ekscesnega, saj krši konsenz o mejah izgovorljivega. Srečanje je zame pomenilo relaksacijo, saj so bili že začetki lastnega vstopanja v vstajništvo v okviru gibanja

⁶ Za idejo o opisanem načinu praktične aplikacije navedene teoretske investicije v tekst se zahvaljujem Mojci Dobnikar, ki je pred nekaj leti v pogovoru o etičnih dimenzijah analiz primerov povedala, da sama v interpretaciji nasilja nad ženskami uporablja pristop »sestavljene subjekta«, v resnici »objekta« nasilja.

⁷ Gre za močno interpretativno povzemanje Foucaulta in *Reda diskurza*, ki ga je v kakovostni in za vstajništvo merodajni knjigi opravil Mladen Dolar. V refleksiji niza oblast–vednost–izjava opozori, kako je z diskurzom kot mestom oblasti – kako je organiziran kot sistem izločanja skozi prepovedi, omejitve in pogoje govora ter konstruiranje pristojnih subjektov. Oblast v diskurzu se potemtakem kaže v obliki konstitutivnega manka, »notranjih nedogodkov«, ki so opredeljeni s »težo molka« (2009, 24).

Nič brez nas žensk (NBNŽ, pozneje preimenovano v Nič brez nas) zaznamovani z molkom tam, kjer bi si sama želela transparenten govor. Relaksacija je bila posledica dejstva, da sem spočetka naivno razumela problem molka v vstajništvu na osebni ravni. Zmota mišljenja, ki kaže, količno izkustveno in reflektivno pot je bilo treba prehoditi, da je končno molk dobil mesto, ki mu pripada: mesto oblasti, ki z molkom odreja tisto, kar ne sme biti prepuščeno vsem, in opredeljuje tiste, ki ne smejo biti pripuščeni v notranje krogotoke upora. Klepetava vstajniška kolegica je v vstajo investirala dobro mero svojega erosa in patosa, nenehno ponavljajoč, da se na politiko pravzaprav ne spozna. Postala je utelešena in povezujoča metafora tistega, kar Judith Butler in Teresa de Lauretis koncipirata kot »razgradnjo« jaza in subjekta: »razlastitev« in razgradnja sebe skozi drugo, drugega v »ekstatičnem momentu mrka, tveganja, izgube«; s to razgradnjo se gre proti toku (zgodovine), dogaja se z željo v domeni »nepolitičnega« (Butler, 2004: 19; de Lauretis, 2007: 229–232). Razlika med avtoricama v koncipiranju emotivnega, ekstatičnega razsutja jaza in subjekta je v razumevanju, kaj je to v razmerju političnega. Medtem ko gre pri Teresi de Lauretis za nepolitični upor žensk proti androcentričnosti politike, pa Judith Butler ekstazo razume kot vir »politične jeze« (prav tam: 20). Kolegica, ki jo interpretiram kot posebitev in utelešenje metafore razsutja osebn(ostn)e koherence, je z izjavami o naklonjenosti do vstaje in o nerazumevanju politike postala priča neke ambivalentne pozicije vstajništva do sfere političnega, pozicije, ki je hkrati v politiki in zunaj nje. Ona je tiha (tj. nepripoznan), a nepogrešljiva ikona, ozadenski plat »moških« vstajniških jazov, ki se v prvem planu sproti vzpostavljajo v boju za vstajniško oblast, obenem pa se tudi sproti razsuvajo; ni namreč povsem jasno, v domeni čigave želje delujejo – preklapljanje iz enega v drugi in še naslednji diskurz kaže na premene v relacijah z različnimi miselnimi tanki, ne pa na neko avtonomno reflektivno pot. V navideznem nasprotju se ob tem v iskanju skupnih platform izgublja diskurz o razlikah, ki bi edini omogočal učinkovita interesna zaveznitva in spremembe v stališčih v skladu s transparentno in kolkor toliko konsistentno refleksijo. Moment »skupnega«, na katerega apelira tako (novo)medijska kot širša, za vstajništvo še vedno zainteresirana javnost, je pomotoma razumljen kot moment »nega/istega«. Toda prav ta zmota v načinu (samo)identificiranja skupin in njihovih medsebojnih zavez je vstajniška tradicija. Ponovila se bo kot farsa; kratkemu obdobju uspehov »nega/istega«, ki izvzre ali želi izvzreči, »odstopiti« vse »drugačno«, sledi razpad – če prej ne, se tedaj, ko je treba deliti uspehe in neuspehe, kazni in plen, kristalizirajo razlike; sledita spor in razpad.

Take so bile strukturne premene tako v NBNŽ kot tudi v Odboru, pozneje Gibanju VLV.

Moment molka in subverziven prestop njegovih meja

Problem molka je osvetljen iz specifičnega zornega kota skozi prestop: »samopredvodno« oz. samointerpretativno prestopam meje molka z govorom o stvari, ki jo je molk zadel, en način prestopa je zadel vstajniška oblastna razmerja; drugi način prestopa, ki kaže na predhodno opredeljeno ambivalenco političnega v vstajništvu, je skozi manj običajno govorico: govor kolegice, »tihe ikone« – intimistično, strast, pozicija nevednosti (glede zadev politike), biti igrača želje, prepustiti se situaciji skozi lasten, drugim netransparenten scenarij in fantazmo. Vdor »ženskega«, ki se upira politiki v domeni oblasti. Prestop meje molka s politično jezo, ki je prav tako »ženska«, »histerična« jeza, je »avtentični« govor ulice; v aktualnem trenutku ti glasovi v kiberprostoru bentijo nad Gibanjem VLV, ki se bo šlo strankarsko politiko, po definiciji razumljeno kot nelegitima pridobitniška dejavnost. Še tretji način prestopanja molka, indikatorja delovanja oblasti, je skozi tišino kot diskurzivno potezo. Molk oblasti, v katerega ne

privoliš kar tako, odslikaš s tišino, v duši cepetaje na mestu ali s približevanjem mestu oblasti, v izmenjujočem ritmu z umikom. To je politična tišina na strani podvrženih, strukturno in situacijsko nevpoklicanih v oblastna razmerja, o kateri pričam z avtobiografskim zapisom.

Potem ko sem pred Magistratom nenavadno tresoča se prebrala prvo od šestih vstajniških zahtev, pri artikulaciji katere je sodelovala 'moja' nova, feministična vstajniška skupina FemA, sem se spravila s stopnic in obstala tam na zgornjem robu množice. Kolegi in kolegice iz VLV so imeli opraviti z nadaljevanjem branja in, obenem, tudi z običajno hektičnostjo organizacije vstajniških dogodkov. Bila sem tam v jasni zavesti, da sem za hrbti kolegov in kolegic v dogodku pred Magistratom in *vis-à-vis* množice večinoma neznanih. Avtentično stanje izgubljenosti v množici. *Občutek, da ne sodiš sem, ne po sebi, ampak po drugih. Nekakšna strukturna distanca, za katero misliš, da ji nikakor ne botruješ. Skušam se približati množici, brezupna poteza. Tedaj pristopi k meni mlad moški, odpre usta, da bi nekaj rekel, s pogledom, uprtim naravnost vame. Bližina, ampak ni glasu, ni besede. On je moja ogledalna podoba.* Morda je obmolknil, ker sem bila zanj vstajniška oblast, tako kot so ona izza hrbta meni. Ena/eden drugi/drugemu oblast.

Medtem ko sem se s kolegico, razsuto v ekscenem, intimističnem govoru poistovetila v prekoračenju oblastnih meja molka, sem se s tem kolegom identificirala v potezi tišine. Nisva zmogla govora v molku hektične oblasti. S tišino sva pokazala na njene »spontane«, v resnici strukturno določene prisile. Njegova in moja pozicija je bila tiho, psihično cepetanje pred oblastjo. VLV je tedaj še vsaj na zunaj enovito vladala, a semena razpada so bila posejana v hierarhičnih delitvah, ki so skozi konstrukcijo oblastnega molka, vključujočega odnos do njegovih prekoračitev, reproducirala makroravni institucionalizirane politične oblasti.

V odnosu do oblastnega molka se je druga strategija, strategija približevanja in umika, izkazala kot umestna v naslednjem primeru: tokrat v primeru odnosa z makrooblastjo v skupni akciji FemA in Gibanja VLV. Akcija v času pisanja še poteka, vsebinsko se veže na eksplicitne – s predlogi določil konkretizirane zahteve skupine FemA po takem spreminjanju zakona o odvzemu premoženja protipravnega izvora, ki bo dejansko omogočil njegovo učinkovito delovanje⁸. Izkazalo se je, da je naš predlog podoben predlogom izvajalcev zakona, tožilcev, toda že spet so tu za nas, pravno laične, netransparentni razlogi, zakaj tega ni mogoče upoštevati. Premiku k vladi je po nonšalantnem pisnem odgovoru pravosodnega ministrstva lahko sledil le še umik, v katerem je čas za razmislek, ali sploh zmoremo naprej (glede na to, da se del ugledne pravne stroke kljub načelni podpori našemu projektu in pomoči pri oblikovanju predlogov novih in prenovljenih zakonskih določil ne želi oziroma ne čuti kompetenten spuščati se z nami v odprt konflikt s predlagateljem novele zakona)⁹.

Brezhibna organizacija in etične napake oblasti

Predhodno trditev o recikliranju oblasti, natančneje, mehanizmov oblasti oziroma »vladnosti« v slovenskem vstajništvu bom v nadaljevanju ilustrirala s primerom delovanja gibanja NBNŽ.

⁸ Ti predlogi so bili oblikovani v skladu s prvo med šestimi zahtevami 5. vseslovenske ljudske vstaje.

⁹ Sestanek v kabinetu vlade je bil 11. 11. 2013, pisni odgovor je prišel že 14. 11. 2013. Razlogov za tišino je več: značilna drža oblasti, ki v ključnih trenutkih zapusti prostor pogajanj (predstavnik pravosodnega ministrstva je sredi sestanka odšel), predlog predstavnice kabineta vlade, da komuniciramo neposredno z ministrstvom, ki pa je bil potem glede na naše nezadovoljstvo zamenjan s predlogom, da kabinet koordinira sestanek naših vstajniških skupin s pristojnim ministrstvom na višji ravni. S časovnim zamikom je tudi ta predlog videti neumesten, saj je bila naša želja, ki smo jo tudi izrazili, da sodelujemo v strokovni skupini kot *watchdog*, ki bo nadzoroval dokončen predlog novele imenovanega zakona.

Četudi gre za postopno odkrivanje povezanosti te vstajniške skupine z institucionalizirano strankarsko politiko in v tem smislu to ni paradigmatični vstajniški primer, pa je paradigmatični način recikliranja »vladnosti« skozi razpršitev oblasti, ki pa vendarle poteka s hierarhičnih političnih vrhov navzdol in v tem smislu ne gre za neko »imantizacijo« oblasti (primerjaj Dolar, 2009: 87), oblasti brez odgovornih nosilcev in nosilk na različnih ravneh hierarhične lestvice in s tem z različnimi dozami (ne)odgovornosti.

Čeprav je bila organizacija NBNŽ zastavljena navidezno demokratično, se je zapletlo že pri iskanju poimenovanja. Še preden je bil sprejet konsenz, se je v medijih že pojavilo navedeno ime. Naslednja nekonsenzualna zadeva je bila izključitev besed »feminizem« in »feminizmi« iz strateških osnov; upoštevala se je edino zahteva nekaterih vključenih feministk, da se problematika spola postavi na prvo mesto manifesta. Tudi v nadaljevanju je organizacija aktivnosti potekala po dveh tirih: prvem, navidezno demokratičnem skozi oblikovanje dežurne skupine, ki je obravnavala tekoče zadeve, in prikitem, ki je subvertiral načelo enakovredne soudeležbe tako v medijskih konstrukcijah NBNŽ kot v postavljanju odgovornih za posamezne resorje in oblikovanju strateških izhodišč gibanja (zametki vlade v senci). Pritožbe, ki sem jih naslavljala na pobudnice gibanja in druge vznikajoče pomembne osebe NBNŽ, so vodile predvsem do tega, da sem dobila navidezno pomirjajoče odgovore, ki so zanikali moje ugotovitve o recikliranju mehanizmov oblasti, po drugi strani pa tudi stigma tiste, ki dela težave. Zanikanja je bilo konec, ko je kolegica, ki sem jo doživljala kot najbolj cinično v reproduciranju vladajočih načinov oblasti, pozabila zbrisati del elektronske komunikacije, ki jo je imela z eno od pobudnic NBNŽ, tako da je v vabilu na sestanek dežurne skupine ostalo zapisano, kakšen sklep moramo sprejeti¹⁰. Ugibanje, kje je center, od koder prihajajo strateški napotki, je dobilo odgovor na drugi, februarški skupščini, ko je ena od kolegic iz »notranjega« kroga dobronamerno skušala prepričati nekaj tistih bolj skeptičnih, da nima smisla ustanavljati neke nove organizacije, ko vendar primerna že obstaja, namreč stranka SD.

Pričujoči kratek povzetek analize primera kaže na »vladnost« v organiziranju ene od skupin, za katerega mislim, da je paradigmatično po načinu podvojitve delovanja s »performativnim« in zakulisnim scenarijem, četudi so simptomi lahko različni. Problem je alternativno organiziranje, pri čemer ne gre zanemariti truda obeh skupščin, vstajniške in ljudske. Tu lahko opozorim zgolj na nevalgične točke, ki sem jih razpoznala v delovanju FemA kot njena iniciatorica in aktivna članica: moč odločanja po inerciji pripade osebi ali osebam, ki vzpostavi/-jo instanco upora in tako postane/-jo referenčna točka; poistovetenje s pozicijo oblasti na eni strani in bodisi sprejemanja ali odklanjanja na drugi proizvede moment molka v zadevah, ki niso preverjene kot soglasne; odpor vključuje že tematizirano tišino ali »cepetanje na mestu«, ki ima obliko cinizma ali ironije do instance moči/oblasti; zaradi ne(z)možnosti odprte konfrontacije v primerih nestrinjanja se manjša iniciativnost članic. Pričujoče opažanje se nanaša na del organiziranja feministične vstajniške skupine FemA in ni veljaven v vseh odnosih, ki jih članice medsebojno vzpostavljamo. Tudi to, poleg transparentnosti delovanja skozi informiranje, je razlika od predhodno opisanega primera NBNŽ, tako da bi FemA vendarle umestila v krog truda za rekonceptualizacijo organiziranega delovanja v javnih prostorih.

Sklep: mi kot pomnožitev, med nama pa tišina

Sodobna teoretska misel na različne načine, odvisno od vira, gradi družbene možnosti upora in demokratizacije na utemeljevanju razlik in ne na promociji eno(tno)sti. S predhodno tematizacijo

sem želela pokazati, kako težnja po poenotenju na medosebni vstajniški ravni pripomore k razkolom in reproduciranju mehanizmov oz. tehnologij oblasti s Foucaultovim konceptom k »vladnosti«. Ta se uprizarja z določenim načinom in nefleksibilno hierarhizacijo v organiziranosti skupin in navezujočim se na vzvode oblasti, tj. molkom, skozi katerega se vzpostavljajo krogi informirane vključenosti in neinformiranih izključenih: ti so instrumentalizirani za naloge, ki jih določajo vstajniške elite. Pogoji opisanega prenosa oblasti v vstajniške strukture so širše družbeno-politični, obenem pa tudi specifično slovenski, saj jih potencirata šibka državljanska zavest in manko državljskih kompetenc. Zato eksperimenti z demokratizacijo vstajništva po nuji vključujejo kompromise med vladajočim načinom hierarhizacije in vključevalnimi načini organiziranja. Slednji naj bi skladno s predhodno argumentacijo temeljili na prepovmljenju in spremembi na medosebni ravni. Tu se razlika namesto enotnosti izpostavlja skozi telesno prisotnost druge, drugega. Šele pripoznanje drugega telesa odpre prostor pripoznavanja vseh družbenih delitev, ki sprožijo nujo odpora, saj je prav utelešena vstajniška prisotnost nosilka delitev in razlik, ki vodijo do pluralnih vstajniških zahtev. V žargonu političnega diskurza je prav to pot do radikalne, pluralizirane, agonistične¹¹ demokracije (Mouffe, 2005: 84; Carpentier in Cammaerts, 2006: 10).

Telo, ki ga je feministična teorija prepoznala kot mesto družbenih bojev za pomen in za pravice, je tista materializirana instanca, ki uhaja velikim družbenim antagonizmom, homogenim nasprotujočim si razredom, kot sta denimo dva administrativno in kulturno skrepenela spola ali delavstvo in lastniki kapitala. Danes so konflikti v luči družbenih delitev bolj kompleksni! Morda je tista tišina, ki jo feministična teorija razume kot potezo upora, tvorna zlasti kot medosebni moment, nujen za razumevanje in čutenje, katere delitve so prečile sotelo in ga naredile ranljivega, obenem pa tudi prisotnega, delujočega v zahtevi po pripoznanju. Če nas vodijo naprej koncepti, sta v izteku pričujoče refleksije tu pomnožitev zahtev in delovanj za pravičnejšo družbo – in kot njen pogoj tišina za novo vznikanje medosebnega, izhajajočega iz telesnosti¹².

Literatura

- BAHOVEC, E. (2007): *Freud, ženska in popotnikov senca*. Ljubljana, Delta.
- BUTLER, J. (2004): *Undoing Gender*. New York in London, Routledge.
- BUTLER, J. (2011): *Bodies in Alliance and the Politics of the Street*. Dostopno na: <http://www.eipcp.net/transversal/1011/butler/en> (14. november 2013).
- CARPENTIER, N., CAMMAERTS, B. (2006): Hegemony, democracy, agonism and journalism. An interview with Chantal Mouffe. *Journalism studies*, 7 (6): 964–975.
- DE LAURETIS, T. (2007): *Figures of Resistance, Essays in Feminist Theory*. Urbana in Chicago, University of Illinois Press.
- DENZIN, K. N., GIARDINA, D. M. (2009): Introduction: Qualitative Inquiry and Social Justice: Toward a Politics of Hope. V *Qualitative Inquiry and Social Justice. Toward a Politics of Hope*, N. K. Denzin in M. D. Giardina (ur.), 11–45. Walnut Creek, Left Coast Press.
- FOUCAULT, M. (2001): *Arheologija vednosti*. Ljubljana, Studia humanitatis.
- HARAWAY, D. (1988): Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspectives. *Feminist Studies*, 14 (3): 575–599.

¹¹ Agonistična demokracija pripoznava konflikte med različnimi družbenimi skupinami, ustvarja legitimne prostore zanje in jih zamejuje z okvirom političnega (Carpentier in Cammaerts, 2006: 10; Horvat, 2013).

¹² Judith Butler v tematizaciji »ulične politike« opozarja, da kiberprostor ne raztelesa, telo je prisotno tako skozi pritisk prstov na tipkovnici kot tudi, ko virtualna sporočila postanejo stvar sledljivosti (2011). Telo v virtualni komunikaciji je po definiciji politično telo, utelešeno skozi strategije nadzora.

- HARAWAY, D. (1999): *Opice, kiborgi in ženske. Reinvenčija narave*. Ljubljana, Študentska založba.
- HORVAT, M. (2013): Chantal Mouffe: »Radikalizacija demokracije naj bi bila transformacija institucij, da bi res zagotavljale enakost in svobodo za vse.« *Mladina*, 26 (28. 6. 2013). Dostopno na: <http://www.mladina.si/145728/chantal-mouffe-radikalizacija-demokracije-naj-bi-bila-transformacija-institucij-da-bi-res-zagotav/> (29. oktober 2013).
- KREFT, L. IN ULE, M. (2013): Kritika neoliberalne znanstvene odličnosti. V *Ženske v znanosti, ženske za znanost: Znanstvene perspektive žensk v Sloveniji in dejavniki spremembe*, M. Ule, R. Šribar in A. Umek Venturini (ur.). Ljubljana, Založba FDV in Komisija za ženske v znanosti pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport RS.
- MOUFFE, C. (2005): *The Return of the Political*. London in New York, Verso.
- RAJGELJ, B. (2013): Kako smo videle vstajo in kako je vstaja videla nas? Pogovor. Gostji R. Šribar in D. Crnkovi. 23. 10. 2013, Ljubljana, Kljub Monokel.
- VEZJAK, B. (2012): *Ad hominem, naš pravi vladar*. Dostopno na: <http://vezjak.wordpress.com/2012/05/01/ad-hominem-nas-pravi-vladar/> (10. 11. 2013).